

HOEKENWERK - CONTRACTWERK

Met het **leerplan ZIN in leren! Zin in leven! (Zill)** krijgen de leraren een duidelijk, helder gestructureerd, sterk vereenvoudigd en hedendaags ordeningskader van lesdoelen aangereikt.

De leraar krijgt meer eigenaarschap over het onderwijsproces, de school kan optimaal inspelen op haar eigen context.

Zill streeft **kwaliteitsvol onderwijs** na door aan elk kind en zijn unieke talenten **maximale ontplooiingskansen** te bieden.

Om hier zo goed mogelijk op te kunnen inspelen heeft onze school sinds enkele schooljaren ervoor gekozen om van start te gaan met **hoekenwerk**.

Hoekenwerk bevordert een **veilig klasklimaat** en is volgens onze school een voorwaarde om een **krachtige leeromgeving** te kunnen ontwikkelen.

Betekenisvolle taken

- Het aanbod sluit aan bij de interesse van de kinderen
- Het aanbod is rijk en gevarieerd en levensecht
- Niet te veel materiaal of te weinig
- Meerdere competenties aanspreken in een hoek
- Taal moet geactiveerd worden
- Het aanbod regelmatig veranderen op basis van het spel met de kinderen
- Voldoet het aanbod aan moeilijkheidsgraad en oplossing voor de kinderen

Leerkracht gaat ondersteunen

- Meespelen
- Observeren wat ze doen, hoe zien ze een situatie
- Aanvoelen wat in kinderen omgaat
- Taalaanbod begrijpelijk maken door met andere woorden iets te herhalen
- Stimulatie geven via taalaanbod => vraag, verheldering, verwoorden wat je hen ziet doen, spelimpuls geven
- Visuele ondersteuning geven (pictogrammen)
- Open vragen stellen
- Feedback geven, vooral op de inhoud, minder op het correct taalgebruik
- Taalgebruik onrechtstreeks corrigeren
- Ondersteuning geven die gericht is op het proces en niet op het product van de activiteit
- Kleuters helpen bij verwoording door middel van bijvragen om zelf een probleem op te lossen

Activiteiten van de kinderen

- Hoe zit het welbevinden?
- Is er betrokkenheid
- Groeien naar complex spel => handelingen combineren, interactie stimuleren, plannen maken, probleemoplossend denken prikkelen
- De verschillende competenties van kleuters aanspreken
- Taal activeren tijdens spel

Hoekenwerk betekent een echte meerwaarde in het onderwijs omdat kinderen hun **eigen leerproces** in handen kunnen nemen.

In een goed leerklimaat zal deze autonomie bij de leerlingen hun **motivatie, betrokkenheid en aandacht** aanzienlijk doen toenemen.

Tijdens deze activiteit kunnen leerlingen **zelf tot ontdekking** komen.

Er komen heel wat **vaardigheden en attitudes** aan bod.

Kinderen leren initiatief nemen, keuzes maken, overleggen, verantwoordelijkheid opnemen, afspraken naleven, instructies begrijpen, plezier beleven, problemen oplossen, plannen, stappenplannen hanteren en zelfcorrectie toepassen.

Bovendien is hoekenwerk een bijzonder krachtig middel om de **leergebiedoverschrijdende eindtermen** te realiseren.

Leergebiedoverschrijdende eindtermen

Leren leren

De leerlingen:

3: kunnen op systematische wijze samenhangende informatie (ook andere dan teksten) verwerven en gebruiken;

4: kunnen eenvoudige problemen op systematische en inzichtelijke wijze oplossen.

Sociale vaardigheden

1. Sociale vaardigheden - domein relatiewijzen

De leerlingen:

1.2: kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen;

1.3: kunnen zorg opbrengen voor iets of iemand anders.

Nederlands

2. Spreken

De leerlingen:

2.2: kunnen iemand om ontbrekende informatie vragen;

2.8: kunnen een instructie geven zodat iemand die vertrouwd is met de situatie, ze kan uitvoeren.

Tijdens het hoekenwerk wordt er gewerkt in **zogenaamde hoeken**:

Soorten hoeken

- Poppenhoek
- Verkleedhoek
- Winkelhoek
- Bouwhoek / constructiehoek
- Knutselhoek
- Leeshoek / luisterhoek / schrijfhoek / rekenhoek / tekenhoek
- WO-hoek
- Zandbak / waterbak
- Computerhoek
- Puzzelhoek
- Fijne motoriekhoeke / timmerhoek
- ...

De leerkracht kan dit duidelijk maken door middel van een foto, een tekening of een pictogram.

Onze school heeft een **leerlijn** ontwikkeld omtrent het **gebruik van pictogrammen** en werkhouding zodat er een mooie **overgang** is tussen **kleuterschool en lagere school**.

De kinderen werken in **kleine groepen** (4-6 kinderen).

Per hoek wordt er een taak gegeven.

Deze taak kan **een opdracht** zijn uit het werkboek, maar kan evengoed aan de hand van een opdrachtbriefje verduidelijkt worden.

Het eigenlijke hoekenwerk wordt voorafgegaan door een **instructiemoment**.

Tijdens dit moment wordt uitleg van de nieuwe leerstof gegeven of wordt de leerstof die aan bod komt even herhaald.

Kleuters/leerlingen hebben nood aan **duidelijkheid** en daar maken de leerkrachten met hen **goede afspraken** over.

Ook legt hij/ zij duidelijk vast wanneer de kleuter precies in de speelhoeken mogen.

De hoeken zijn niet altijd allemaal open.

De jongste peuters hebben nood aan een duidelijke afbakening van de hoeken op de momenten waarop deze niet toegankelijk zijn.

Bij oudere kleuters wordt dan soms gewerkt met een afgesproken pictogram.

Kleuters leren ook dat ze na een activiteit alles moeten opruimen.

Dat zorgt voor goede gewoonten en structuur.

Het **aantal kleuters** dat in de hoeken mag spelen zal soms moeten **beperkt** worden.

De kleuterleerkracht zal het **aantal kleuters** dat in een bepaalde hoek mag spelen op een bepaalde manier duidelijk maken.

Voor de jongste kleuters zal dat meestal iets tastbaars zijn.

Bijvoorbeeld een armbandje, of een ander voorwerp dat kleuters bij zich nemen of aantrekken en dat aangeeft in welke hoek ze mogen spelen.

Als er geen armbandjes meer zijn, dan is die hoek "vol" en kan er geen kindje meer bij.

Het aantal stoeltjes of andere zitjes kan ook een aanduiding zijn voor kleuters dat ze er mogen spelen.

*Ook gebruiken de kleuterleerkrachten voor een **keuzebord** waarop de kleuters het aantal kunnen aflezen.*

In de **1ste graad** worden de oefeningen ook kort overlopen gezien de opdracht zelfstandig lezen nog niet altijd lukt.

Op het bord staat ook een **overzicht van** de te maken **opdrachten**.

Vanaf de 2de graad krijgen de kinderen een **overzicht** van de opdrachten **op papier**.

Deze is een voorbereiding op het contractwerk van de 3de graad.

De kinderen gaan hier de **opdrachten volledig zelfstandig** lezen.

Hoekenwerk komt in verschillende vormen voor.

Zo heb je het **carrouselstelsel** waarin de leerlingen **verplicht alle hoeken** doorlopen.

Het andere stelsel is **de totale vrije keuze**, waarbij kinderen zelf bepalen wanneer ze welke hoek gaan doen.

Hier zijn dan vaak 'moet-hoeken' en 'mag-hoeken'.

Bij **contractwerk** krijgen de kinderen een zogenaamd 'contract' (een overzicht) waar de te maken oefeningen of opdrachten op staan.

Zij hebben hierbij ook de **keuze wanneer** ze **welke taak** maken.

Er worden ook 'moet-taken' en 'mag-taken' voorzien.

Het gebruik van deze werkvormen zorgt voor heel wat voordelen:

Het biedt kansen om bepaalde leerstof die dient **geautomatiseerd** te worden verder in te oefenen en te herhalen.

De inoefenfase wordt **langer**, komt vaker aan bod of wordt meer gespreid.

Deze werkvorm wordt reeds verschillende jaren toegepast in de kleuterklassen en is nu ook verder uitgebreid naar de 1ste en 2de graad van het lager onderwijs.

In de 3de graad wordt er aan **contractwerk** gedaan.

In 2018-2019 is de werkgroep hoekenwerk van start gegaan om zich toe te spitsen op de verdere uitwerking van het hoekenwerk zodat er een leerlijn is ontstaan.

	HOEKENWERK				CONTRACT	
	EERSTE GRAAD		TWEEDE GRAAD		DERDE GRAAD	
	1 ^{ste} leerjaar	2 ^{de} leerjaar	3 ^{de} leerjaar	4 ^{de} leerjaar	5 ^{de} leerjaar	6 ^{de} leerjaar
opdrachten	bord	bord	blad (dag)	blad (dag)	blad (week)	blad (week)
keuze volgorde	nu: lkr	nu: lkr	lIn	lIn	lIn	lIn
	doel: lIn adhv keuzebord	doel: lIn adhv keuzebord				
doorschuiven	☒	☒	☒	☒	nvt	nvt
niveau bepalen	lkr	lkr	lkr	lIn	lIn	lIn
miniklas	nvt	nvt	nvt	☒	☒	☒
verbeteren	lkr	lkr	lkr	lIn/lkr	lIn/lkr	lIn/lkr

Opdrachten

Bord:

Leerkracht noteert de opdrachten (per hoek) op het bord

Blad:

Leerlingen krijgen een blad met de opdrachten

- Tweede graad: per hoek, per dag
- Derde graad: per week

Keuze volgorde

Leerlingen bepalen zelf in welke volgorde ze de verschillende hoeken/opdrachten afwerken.

Doorschuiven

Leerlingen schuiven na een door de leerkracht vastgelegde tijd door naar een volgende hoek.

Zij kiezen zelf naar welke hoek ze schuiven (zie keuze volgorde).

Niveau bepalen

Eerste graad + derde leerjaar : de leerkracht bepaalt het spoor

Vierde leerjaar + derde graad : de leerlingen leren zichzelf inschatten en kiezen, met ondersteuning van de leerkracht, hun eigen spoor.

Kinderen leren uit hun keuzes

Open hoekenwerk (met keuzehoeken) spoort kinderen aan om te leren vanuit de keuzes die ze zelf maken.

Ze leren initiatief nemen, hun keuze verdedigen en leren ook omgaan met de welke gevolgen die uit hun keuzes voortvloeien.

De **betrokkenheid** van de kinderen bij de activiteit is groot.

Leerlingen nemen het leerproces in eigen handen.

Wanneer ze niet verder geraken, is er in de **hulpmiddelen-kast** vaak een vangnet voorzien (onthoudkaarten, tafelkaarten, ...).

Lukt het daarmee nog niet, dan kunnen ze beslissen een beroep te doen op de leerkracht of co-teacher die mini-klassen organiseert.

Zo houden ze het leren wel in eigen handen!

Dankzij hoekenwerk zullen de kinderen sterker **verantwoordelijkheid** nemen voor hun eigen leren.

Ze zullen leren **geduld oefenen, taken verzorgen en respect tonen voor andermans werk**.

Leerlingen zijn immers verplicht om elkaars antwoorden te becommentariëren.

Ook onze **kleuters** mogen zelf activiteiten kiezen binnen een aantal gevarieerde activiteiten die de kleuterleerkracht aanbiedt.

Op deze manier zal het kind ontdekken wat het leuk vindt en die dingen kiezen die aansluiten bij de **eigen interesses en mogelijkheden**.

Een kleuter zal die dingen kiezen waar het op dat moment aan toe is.

Zelf een keuze leren maken heeft op zich een belangrijke waarde.

Ook in het latere leven is dat van belang, telkens opnieuw moet er steeds opnieuw gekozen worden.

Bovendien wordt het kiezen ook wel **beperkt**.

Tijdens deze keuzemomenten in de verschillende hoeken zal de kleuterleerkracht de kleuters nauwkeurig **observeren en begeleiden**.

Zij/hij is heel goed geplaatst om het kiesgedrag van de kleuters op te volgen en te begeleiden.

Onderzoekscompetentie

Ik ben nieuwsgierig en kritisch. Ik wil en kan de wereld rondom mij onderzoeken.

+	IVoc1	Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren	↓	💡	0
+	IVoc2	Exploreren en experimenteren in de wereld rondom zich	↓	💡	0
+	IVoc3	Onderzoeksvragen formuleren, naar een antwoord zoeken en bevindingen formuleren	↓	💡	0
+	IVoc4	Alleen en met anderen kritisch reflecteren op ervaringen en bevindingen en daaruit leren	↓	💡	0
+	IVoc5	Informatiebronnen hanteren	↓	💡	0

Kinderen leren planmatig werken

Niet enkel in hoekenwerk, maar zeker ook in hoekenaanpak, is het van belang dat kinderen zich niet zomaar op een taak storten, maar zich eerst **oriënteren op de taak**.

Ze moeten dus **plannen**, vooraleer te handelen.

De opmaak van de **opdrachtkaarten** is sterk schematisch en helpt de kinderen om hun werk stap voor stap aan te pakken.

Daarna mogen ze aan hun taak beginnen.

Na afloop van de activiteit moeten de kinderen reflecteren over hun werk.

Ze verbeteren zowel hun eigen antwoorden als die van medeleerlingen, waardoor ze een volgende opdracht beter kunnen aanpakken.

Zelfregulerend vermogen

Ik ervaar hoe ik mezelf kan aansturen. Ik kan zelfredzaam en efficiënt handelen en leren.

+	IVzv1	Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen	↓	💡	0
+	IVzv2	Op een efficiënte manier informatie en leerervaringen opnemen, verwerken, weergeven (delen) en deze onthouden en inzetten bij nieuwe ervaringen en in complexere situaties	↓	💡	0
+	IVzv3	Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren	↓	💡	0
+	IVzv4	Specifieke strategieën inzetten om vragen, opdrachten, uitdagingen en problemen efficiënt aan te pakken	↓	💡	0
+	IVzv5	Op een constructieve manier met feedback omgaan	↓	💡	0

Met behulp van de tijdsaanduiding op de opdrachtkaart leren kinderen de beschikbare tijd juist in te schatten en zinvol te besteden.

Kinderen leren redeneren vanuit verschillende leerstijlen KOLB

Er zijn uiteenlopende leerstijlen.

Sommige leerlingen verkiezen om reflectief te observeren.

Anderen vertonen een combinatie van **actief experimenteren** en concreet ervaren.

Bepaalde kinderen leren eerder ongericht en willen graag samenwerken met medeleerlingen.

Binnen hoekenwerk kan een kind sterker werken vanuit de eigen leerstijl, die stijl aanscherpen en optimaliseren.

Elke kleuterklas biedt ruimte om van alles en nog wat te gaan doen en te **ontdekken** in de verschillende hoeken.

Kleuters houden van verandering, van nieuwe dingen en nieuwe uitdagingen.

Daar wordt in de kleuterschool heel goed op ingespeeld.

Hoeken worden doorheen het jaar aangepast aan het thema waarin gewerkt wordt.

Anderzijds is het ook zo dat er wel een zekere structuur en regelmaat in het geheel zit.

Op het moment dat hoekenactiviteiten aan de gang zijn kan de kleuterleerkracht individueel kinderen ondersteunen of in kleine groepjes gaan werken.

Hoekenwerking in de eerste kleuterklas is uiteraard op een andere manier opgebouwd dan de hoekenwerking bij de oudste kleuters.

Ondernemingszin

Ik zoek naar creatieve oplossingen. Ik neem initiatief en durf iets teweeg brengen dat voor mezelf vernieuwend en grensverleggend is.

 IVoz1	Initiatief nemen. Een eigen idee, beweging, project of activiteit enthousiast en volhardend vorm en inhoud geven			
 IVoz2	Creatief denken en daarbij nieuwe paden durven bewandelen			
 IVoz3	Noden en uitdagingen detecteren en er mogelijkheden en innovatieve oplossingen voor bedenken			

Veerkracht

Ik geloof in mijn ontwikkelkracht en kan genieten. Ik ben op een passende manier weerbaar. Ik geloof dat ik ondanks tegenslag en ontmoediging steeds weer kan opstaan.

 IKvk1	Plezier beleven en voldoening ervaren bij spelen, leren en leven			
 IKvk2	Hoopvol geloven in en vertrouwen op de eigen leef-, leer- en ontwikkelkracht			
 IKvk3	Flexibel omgaan met veranderende omstandigheden			
 IKvk4	Situaties die als moeilijk ervaren worden en frustraties ombuigen door te zoeken naar mogelijkheden om er bevrijdend mee om te gaan			
 IKvk5	Grensoverschrijdend gedrag herkennen en er weerbaar mee omgaan			

Kinderen leren door overleg en interactie

Het hoekenwerk stimuleert ook de **sociale vaardigheden**.

Er wordt vaak in hoeken **'samen' gewerkt**, overlegd of geholpen.

Leerlingen zijn deze werkvorm reeds gewoon **vanuit de kleuterschool**.

Dit zorgt voor een **laagdrempelige overstap**.

Wanneer leerlingen in hoeken werken, ontstaat er veel meer interactie dan in een klassikale les gebruikelijk is.

Bij de opdrachten van de hoeken werken kinderen vaak met 2, 3 of 4 samen om de opgegeven taak tot een goed einde te brengen.

Leerlingen moeten daarbij op zoek gaan naar elkaars sterke punten, compromissen sluiten en elkaar helpen om samen tot resultaat te komen.

Door dit overleg wordt het sociale aspect van leren, het coöperatieve leren, gestimuleerd.

Relationele vaardigheden

Ik wil en kan met anderen samenleven, samenwerken en communiceren.

 SErv1	Zich engageren in relaties, daar deugd aan beleven en zich daarover uitdrukken	 	
 SErv2	De verscheidenheid van mensen als een rijkdom ervaren en deze benutten	 	
 SErv3	Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel	 	
SErv4	Bewust sociale rollen opnemen die zowel het individueel als het groepsbelang ten goede komen in diverse situaties en contexten	 	
 SErv5	Oplossingsgericht omgaan met conflictsituaties, in respect voor zichzelf en de ander(en)	 	

Inlevingsvermogen

Ik kan me inleven in anderen, in andere standpunten en situaties.

 SEiv1	Zich inleven in anderen, andere standpunten en situaties, zonder de eigen identiteit te verliezen	 	
 SEiv2	De eigenheid en grenzen van anderen respecteren	 	
 SEiv3	In het eigen gedrag rekening houden met de gevoelens en de behoeften van anderen zonder zichzelf te verliezen		

Kinderen leren op maat

Het belangrijkste voordeel is dat je als leerkracht op een efficiënte manier kan **differentiëren**.

De leerlingen kunnen een activiteit op eigen tempo afwerken: dit is **tempodifferentiatie**. Er is de mogelijkheid om aan **niveaudifferentiatie** te doen: gemakkelijk/moeilijk, met of zonder materiaal, ...

Hierdoor kunnen we dus hulp bieden aan zowel zwakkere, middelmatige en sterke kinderen. Wanneer kinderen daarbij ook nog eens zelf mogen kiezen, differentiëren we ook naar interesse en motivatie.

De leerkracht krijgt de kans om bij bepaalde hoeken extra uitleg of **verlengde instructie** te geven aan kinderen die het nodig hebben (cfr. mini-klas)

Identiteit

Ik ontdek wie ik ben, waartoe ik word uitgenodigd en wie ik wil worden in een groter geheel. Ik durf en mag mezelf zijn.

+	IKid1	Basisvertrouwen ontwikkelen	↓	💡	0
+	IKid2	Een positief, realistisch zelfbeeld opbouwen	↓	💡	0
+	IKid3	Zichzelf worden in verbondenheid met anderen	↓	💡	0

Hoekenwerk is een middel om een krachtige leeromgeving te creëren, maar niet elk hoekenwerk is krachtig.

Kijkwijzer hoekenwerk/contractwerk

Functionaliteit?

- ☐ Is het werken in hoeken een middel voor het bereiken van functionele doelen en niet louter een doel op zich?
- ☐ Relevantie: wordt er gewerkt in de richting van de eindtermen?

Betrokkenheid?

- ☐ Leiden de werkvormen bij alle kinderen tot intense mentale activiteit?
- ☐ Zijn de activiteiten uitdagend en voldoende open?
- ☐ Worden de betrokkenheidsbevorderende factoren optimaal ingezet?

Interactie en diversiteit?

- ☐ Worden de leerlingen uitgenodigd om samen te werken op een interactieve wijze?
- ☐ Is er ruimte voor leerbevorderende interactie tussen leerkracht en leerling(en)?
- ☐ Biedt de activiteit voldoende ruimte om de eigen ervaringen aan te spreken?

